

Богдан Йосипович Пташник
(28.09.1937 – 22.02.2017)

22 лютого 2017 року перестало битися серце Богдана Йосиповича Пташника, видатного українського вченого, доктора фізико-математичних наук, професора, члена-кореспондента НАН України, дійсного члена Наукового товариства ім. Шевченка, завідувача відділу математичної фізики Інституту прикладних проблем механіки і математики ім. Я. С. Підстригача НАН України, члена редколегії журналу «Математичні методи та фізико-механічні поля», педагога, організатора та популяризатора науки, активного громадського діяча.

Богдан Йосипович народився 28 вересня 1937 року в селищі Богородчани Івано-Франківської (на той час Станіславської) області. У 1959 році закінчив з відзнакою фізико-математичний факультет Івано-Франківського державного педагогічного інституту (з 2004 року – Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника), здобувши спеціальність «учитель математики і фізики середньої школи». Математикою майбутній член-кореспондент НАН України почав серйозно займатися з четвертого курсу під керівництвом В. П. Заровного, учня відомого геометра О. С. Смогоржевського. З 1959 по 1961 роки працював учителем математики середньої школи у селі Росільна Богородчанського району на Франківщині,

а в 1961–1963 роках – асистентом кафедри математики Івано-Франківського державного педагогічного інституту. У 1963–1966 роках навчався в аспірантурі відділу диференціальних рівнянь Інституту математики АН УРСР під керівництвом професора Віталія Яковича Скоробогатька. Після закінчення аспірантури у 1966–1969 роках Б. Й. Пташник працював асистентом кафедри диференціальних рівнянь Львівського державного університету імені Івана Франка, де 26 лютого 1968 року захистив дисертацію «Задача Валле-Пуссена та деякі крайові задачі для лінійних гіперболічних рівнянь» на здобуття наукового ступеня кандидата фізико-математичних наук за спеціальністю «диференціальні та інтегральні рівняння». Починаючи з 1969 року Б. Й. Пташник працював в установах Академії наук України: у 1969–1972 роках – старшим науковим співробітником відділу теорії диференціальних рівнянь Фізико-механічного інституту АН України (м. Львів), з 1973 року – старшим науковим співробітником Львівського філіалу відділу математичної фізики Інституту математики АН України (з 1978 року – Інститут прикладних проблем механіки і математики АН України). З 1982 по 1990 р. очолював лабораторію неklasичних задач математичної фізики Інституту прикладних проблем механіки і математики АН України. 4 квітня 1989 року в Інституті математики АН України Б. Й. Пташник захистив дисертацію «Неklasичні крайові задачі для диференціальних рівнянь із частинними похідними» на здобуття наукового ступеня доктора фізико-математичних наук за спеціальністю «диференціальні рівняння». У 1990 році йому було присвоєно вчене звання професора. З 1990 року Б. Й. Пташник – завідувач відділу математичної фізики та керівник математичного сектора Інституту прикладних проблем механіки і математики ім. Я. С. Підстригача НАН України, а з 2003 року – співголова секції теоретичних і прикладних проблем математики при Вченій раді Інституту. У 1993–1998 роках він був членом Експертної ради з математики ВАК України, в 1993–2000 – заступником голови Спеціалізованої ради по захисту докторських дисертацій у Львівському національному університеті імені Івана Франка та професором цього університету, до останнього часу – членом спеціалізованої ради по захисту докторських дисертацій в Інституті математики НАН України. У 2002 році його обрано академіком АН ВШ України, в 2003 – членом-кореспондентом НАН України. У 1989 році Богдан Йосипович став членом та активним діячем щойно відновленого в Україні Наукового товариства ім. Шевченка, а в 2006 році його було обрано дійсним членом НТШ.

За заслуги в розвитку науки та освіти, підготовці наукових кадрів йому присуджено грант для вчених та викладачів Міжнародного фонду «Відродження» (1998) та премію імені М. О. Лаврентьєва НАН України (2007), нагороджено Почесною грамотою Президії НАН України (2003) і Відзнакою НАН України «За підготовку наукової зміни» (2012).

У творчому доробку Богдана Йосиповича Пташника – понад 250 наукових праць з теорії диференціальних рівнянь із частинними похідними, теорії гіллястих ланцюгових дробів та історії математики, понад 20 науково-популярних статей та 4 монографії. Під його керівництвом успішно захищено 18 кандидатських і 3 докторські дисертації.

Б. Й. Пташник створив наукову школу з теорії умовно коректних задач для рівнянь із частинними похідними. Разом із учнями Б. Й. Пташник розробив оригінальні методи дослідження коректності та побудови розв'язків багатьох неklasичних задач для рівнянь і систем рівнянь із частинними похідними скінченного та безмежного порядків, а також для диференціально-операторних рівнянь, зокрема, задач з локальними багаточковими умовами, задач типу Діріхле, задач про періодичні та майже періодичні розв'язки нелокальних крайових та багаточкових задач. При дослідженні цих задач для гіперболічних, параболічних і безтипних рівнянь та систем рівнянь виникли малі знаменники складної нелінійної структури,

оцінювання знизу яких привело до нових, досі не досліджених задач метричної теорії чисел. У роботах Б. Й. Пташника встановлено умови існування, єдиності та неперервної залежності від правих частин рівнянь і граничних умов розв'язків вказаних задач у різних функціональних просторах, а також побудовано явні формули для розв'язків у вигляді узагальнених рядів Фур'є за системами ортогональних функцій (для лінійних рівнянь) та алгоритми знаходження наближених розв'язків (для слабо нелінійних рівнянь). На відміну від робіт інших авторів, у працях професора Б. Й. Пташника не тільки аксіоматично накладено умови на малі знаменники, що забезпечують розв'язність задачі, але й доведено теореми метричного характеру про оцінки знизу малих знаменників, з яких випливає однозначна розв'язність задачі для майже всіх (стосовно міри Лебега) векторів, компоненти яких виражаються через параметри області, коефіцієнти рівнянь і коефіцієнти граничних умов. Крім того, щоб розрізнити множини нульової міри Лебега різних потужностей, використано поняття розмірності Гаусдорфа і показано, як за допомогою цього поняття можна отримати точніший, порівняно з метричним, опис класів некоректних задач. Дослідження Б. Й. Пташника стали новим природним етапом розвитку загальної теорії крайових задач; вони стимулювали розвиток нових аспектів теорії умовно коректних задач, а також стали джерелом нових задач метричної теорії чисел, багато з яких були розв'язані ним спільно з професором В. І. Берніком з Інституту математики НАН Білорусі та іншими колегами.

Упродовж багатьох років Б. Й. Пташник виконував значну науково-організаційну роботу. Він був керівником відділення фізико-технічних і математичних наук та керівником секції математики і математичного моделювання Західного наукового центру НАН України та МОН України, членом редколегій провідних математичних журналів: «Український математичний журнал», «Математичні методи та фізико-механічні поля» (з часу його заснування у 1975 р.), «Математичні студії», «Карпатські математичні публікації», «Прикладні проблеми механіки і математики».

Плідну наукову працю Богдан Йосипович поєднував з блискучою педагогічною діяльністю. Своїми знаннями й досвідом він щедро ділився з молоддю. Упродовж багатьох років Б. Й. Пташник викладав, читав спецкурси та керував науковою роботою магістрів, аспірантів і докторантів у Львівському національному університеті імені Івана Франка, Національному університеті «Львівська політехніка», Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника, Інституті прикладних проблем механіки і математики ім. Я. С. Підстригача НАН України, був керівником Львівського міського семінару з диференціальних рівнянь і загальноінститутського математичного семінару Інституту прикладних проблем механіки і математики ім. Я. С. Підстригача НАН України. Завдяки високому науковому рівню, педагогічній майстерності, уважному та дружньому ставленню до молодих математиків, Богданові Йосиповичу вдалося виховати цілу плеяду учнів, які успішно працюють у різних наукових та освітніх центрах України та за її межами.

Талант науковця і педагога гармонійно поєднувався з великими організаторськими здібностями Б. Й. Пташника. Він був організатором і натхненником періодичної Міжнародної математичної конференції ім. В. Я. Скорогата і конференції «Нелінійні проблеми аналізу» (м. Івано-Франківськ).

Ще один напрям активності Богдана Йосиповича Пташника пов'язаний з популяризацією математичної науки, висвітленням розвитку математики в Україні крізь призму діяльності та наукової спадщини знакових постатей українських математиків. Упродовж багатьох років він працював над збереженням для математичної спільноти України й усього суспільства історичної пам'яті про видатних українських математиків та педагогів, дійсних членів Наукового товариства ім. Шевченка Володимира Левицького,

Мирона Зарицького, Миколу Чайковського, досліджував науковий доробок одного з творців сучасної теорії чисел, визначного українського математика Георгія Вороного, математичну спадщину і трагічну долю Михайла Кравчука, важкий життєвий шлях, наукову та громадську діяльність нашої сучасниці Ніни Вірченко.

Схоже, що кредо М. Кравчука («Моя любов – Україна і математика») вело по житті і Богдана Йосиповича Пташника. Він любив Україну, доводив це своєю щоденною працею на її благо. Любив українське слово й пісню. Часто організовував заходи до пам'ятних дат, вечори поезії, незмінно сам брав участь у них. Богдан Йосипович мав дивовижну пам'ять, знав напам'ять увесь «Кобзар», міг годинами декламувати Василя Симоненка, Ліну Костенка, Івана Франка. Знав і шанував історію рідного краю, вболівав за Україну і працював для неї, багато чим жертвуючи, – і в мирний час, а надто в час війни ...

Своєю самовідданою працею, енергією, наполегливістю, а водночас порядністю, чуйністю та поетичністю Богдан Йосипович Пташник надихав колег та учнів. Його яскрава і багатогранна постать залишиться в серцях друзів, колег, учнів, усіх, хто його знав. Світла пам'ять і глибока вдячність Вченому, Вчителю, Педагогу, Українцеві.

Науковці Інституту прикладних проблем механіки і математики ім. Я. С. Підстригача НАН України, редакція журналу «Математичні методи та фізико-механічні поля», друзі та колеги Богдана Йосиповича глибоко сумують з приводу цієї непоправної втрати та висловлюють щире співчуття його родині.